

Constanța Aurelia Chițiba

ECONOMIE MONDIALĂ

Copyright © 2011, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHIȚIBA, CONSTANȚA AURELIA

Economie mondială / Constanța Aurelia Chițiba. -
București : Pro Universitaria, 2011
Bibliogr.
ISBN 978-973-129-853-5

311

INTRODUCERE

Anii primului deceniu al secolului XXI poartă amprenta intensificării fără precedent a procesului de globalizare a economiei mondiale. Acest fenomen are efecte directe, deosebit de complexe, ireversibile, asupra structurilor și corelațiilor economice existente pe plan mondial. Astăzi, activitatea la nivel microeconomic este, din ce în ce mai mult, condiționată de fenomenele și procesele care au loc la nivel mondoeconomic, companiile din întreaga lume trebuind să-și formeze o imagine globală pentru a fi cunoscute și recunoscute pe piața internațională.

Cunoașterea caracteristicilor diferitelor medii economice internaționale, a principalelor tendințe care se manifestă în planul economiei mondiale, a nivelului concurenței, a metodelor, tehnicilor și procedurilor practicate pe piața internațională este obligatorie pentru toți specialiștii în relații economice internaționale.

Având în vedere cele de mai sus, apare clar faptul că, procesul de formare a studenților ca viitori economiști, specializați în relații economice internaționale, nu poate fi conceput fără studiul economiei mondiale.

Plecând de la această necesitate obiectivă, prezentul curs, elaborat în conformitate cu programa analitică a Facultății de Relații Economice Internaționale din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București, își propune să prezinte, într-o formă sintetică, o serie de aspecte privind modul de formare a economiei mondiale, structura și caracteristicile diferitelor componente ale sistemului economic mondial, interdependențele și perspectivele de dezvoltare ale acestuia, pornind de la conceptele de bază cu care operează această disciplină. Parcurgând acest curs, care precede disciplinele sectoriale, studenții își dezvoltă gândirea economică de la general la particular, fiind pregătiți să abordeze în perspectivă internațională procesele și fenomenele economice actuale.

Autorul

CAPITOLUL 1

FORMAREA ECONOMIEI MONDIALE

Dominația proprietății private constituie prima și cea mai importantă premisă a formării economiei mondiale. Proprietatea privată a apărut ca urmare a dezvoltării factorilor de producție și a creării plusprodusului. Pe parcursul dezvoltării sale, proprietatea privată a cunoscut mai multe forme. **Forma sa capitalistă se află la baza apariției și dezvoltării economiei mondiale.** Saltul activității economice la nivel internațional a avut loc atunci când capitalismul s-a extins pe întregul glob. Capitalismul înseamnă supremația economiei deschise, orientate către piață, o piață în expansiune și într-o continuă schimbare structurală.

Schimbul la mare distanță și apariția pieței mondiale reprezintă, de asemenea, premise ale formării economiei mondiale.

Sfârșitul secolului al XV^{-lea} și secolul al XVI^{-lea} au marcat debutul unei noi epoci în activitatea economică. Evenimente precum marile descoperiri geografice, importante cuceriri coloniale, au permis includerea în circuitul economic a unor vaste regiuni de pe glob, în primul rând a celor două Americi, ceea ce a dat un impuls considerabil vieții economice. **Schimbul de mărfuri se realizează pe teritorii extinse cuprinzând cele mai importante zone ale lumii.**

Secolul al XVI^{-lea} este secolul apariției germenilor pieței mondiale. Activitatea la nivel microeconomic a fost stimulată considerabil de apariția manufacturilor. Dintre ele, cu timpul, s-au detașat manufacturile care produceau pentru alte țări (piețe), și care erau amplasate în porturi pentru a facilita expedierea și transportul mărfurilor. De asemenea, multe manufacturi funcționau pe baza materiilor prime din import, spre exemplu mătasea. Semnificativă este și crearea unor manufacturi în alte țări decât cele de origine, în special în colonii. Stimulate de dezvoltarea comerțului între țări, manufacturile au contribuit, la rândul lor, la impulsivitatea acestuia.

Olanda a fost țara care a dominat piața mondială în perioada manufacturieră. Orașele din țările de Jos au devenit adevărate centre ale comerțului internațional cu mărfurile produse în manufacturi. **La jumătatea secolului XVII, Olanda a ajuns la punctul culminant al puterii sale comerciale.**

O dată cu crearea marilor manufacturi, economia închisă a trebuit să cedeze locul economiei deschise, orientată către piață. S-au creat astfel

premisele pentru saltul de la nivel microeconomic la nivel macroeconomic. Acest proces s-a confruntat cu o serie de obstacole, printre care:

- procesul de formare a pieței interne era departe de a se fi încheiat;
- lipsa centralizării puterii politice;
- cele două Americi nu dispuneau încă de forța economică necesară pentru a avea relații stabile cu restul lumii;
- fluxurile de mărfuri dinspre Africa, Indiile Orientale și America spre Europa nu erau generate, în primul rând, de factori economici, de relații de vânzare-cumpărare. Companiile Indiilor Orientale, mai întâi cea olandeză și apoi cea engleză, care controlau întreg traficul de mărfuri cu Europa și care exercitau un adevărat monopol, reprezintă cea mai concretă expresie a acestui tip de relații.
- încă nu exista o diviziune internațională a muncii, o tendință bine conturată de specializare internațională în producție.
- relațiile marfă-bani nu deveniseră atotcuprinzătoare.

Adevăratul salt al vieții economice la nivel internațional s-a produs în perioada mării industrii mașiniste, rezultat al primei revoluții industriale (sfârșitul secolului XVIII începutul sec. XIX). **Revoluția factorilor de producție s-a tradus printr-o creștere impresionantă a productivității muncii**, activitatea la nivel microeconomic atingând cote nemaiîntâlnite până la acel moment, ceea ce a făcut ca nevoia de debușee, de noi piețe de desfacere, să fie mai mare ca oricând.

Revoluțiile burgheze lichidează fărâmițarea politică feudală, duc la formarea statelor naționale și creează condiții pentru schimbul reciproc de activități la nivel macroeconomic, pentru apariția economiilor naționale ca entități de sine stătătoare.

Țara care a dominat lumea în perioada mașinistă a fost **Anglia**, țara din care a pornit prima revoluție industrială și care a devenit „atelierul industrial al lumii”. În acest context, **Anglia a devenit deosebit de interesată de promovarea schimburilor internaționale**.

Odată formate, economiile naționale au oferit un cadru propice pentru generalizarea revoluției industriale, imprimând un nou avânt dezvoltării factorilor de producție.

Treptat s-a conturat o nouă diviziune a muncii, respectiv, **diviziunea internațională a muncii**. Din acest moment se poate vorbi despre o **explozie a schimbului reciproc de activități la nivel internațional**. Activitatea economică capătă noi dimensiuni.

1.1. STADIILE MONDIALIZĂRII

În intervalul cuprins între secolul al XVI^{lea}, momentul apariției embrionare a pieței mondiale și până spre sfârșitul secolului al XIX^{lea}, agenții economici particulari produceau bunuri, de regulă, în interiorul țării de origine, pentru a vinde apoi o parte dintre acestea peste graniță. Mult timp după prăbușirea feudalismului și apariția capitalismului, comerțul internațional a reprezentat principala activitate economică externă a marilor întreprinderi. Începutul secolului al XX^{lea} marchează o adevărată revoluție la nivelul agenților economici privați. Firmele cele mai puternice nu se mai limitează la investiții interne de capital ci încep să investească, pe o scară din ce în ce mai mare, în exterior.

Ca o consecință, un bun economic începe să fie, tot mai mult, rezultatul producției organizate concomitent în mai multe țări. Acest fenomen se află la baza creșterii interdependențelor la scară internațională, dând un impuls hotărâtor mondializării activității economice. În concluzie, se poate vorbi de **mai multe stadii ale mondializării economiei** și anume:

1.1.1. MONDIALIZAREA PRIN COMERȚ EXTERIOR.

Acest stadiu devine evident după prima revoluție industrială și durează până la începutul secolului XX. Este denumit **stadiul economiei internaționale** și se caracterizează prin afirmarea economiilor naționale, deci prin naționalism economic, suveranitate națională și liberă concurență. În centrul politicii economice a statelor naționale se află echilibrarea balanței comerciale.

1.1.2. MONDIALIZAREA PRIN INVESTIȚII EXTERNE DE CAPITAL

Această tendință capătă accente din ce în ce mai pronunțate după primul război mondial și stă la originea transnaționalizării vieții economice. Firmele transnaționale, prin activitatea lor, transgresează granițele naționale, frontierele economice nu mai coincid cu cele politice. Politica economică a statelor are ca principal obiectiv echilibrarea balanței de plăți externe.

În prezent, pe fondul accentuării activității și rolului firmelor transnaționale, are loc o puternică integrare a activității economice la scară planetară. Apare tendința de **globalizare a economiei** mondiale, ceea ce se traduce prin creșterea fără precedent a interdependențelor dintre agenții economici, dintre economiile naționale, cu implicații vaste, uneori imprevizibile, asupra principalelor piețe internaționale. Globalizarea economiilor creează condiții pentru ca ritmul afacerilor să crească amețitor, dar și pentru manifestarea din ce în ce mai amplă a

„efectului dominoului”, respectiv, pentru propagarea rapidă, la nivel mondial, a fenomenelor economice negative care apar într-o țară sau alta.

1.2. CONCEPTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Economia mondială reprezintă acel stadiu al schimbului reciproc de activități, când este implicată majoritatea agenților economici de pe glob.

În această accepțiune, economia mondială nu se reduce la sfera circulației bunurilor, capitalurilor etc. ci cuprinde și sferele producției materiale, cercetării științifice și a consumului.

Conceptul de economie mondială este expresia teoretică a unui complex de relații economice.

Agenții economici sunt participanții la desfășurarea proceselor economice. Implicarea acestora în schimbul reciproc de activități la scară mondială a devenit semnificativă numai la un anumit moment al dezvoltării istorice, atunci când capitalismul s-a extins pe întregul glob. În prezent cei mai importanți agenți economici sunt societățile transnaționale care domină piața internațională, practic ele se manifestă simultan atât la nivel micro-economic cât și la nivel macro și mondo economic.

1.3. TRĂSĂTURI CARACTERISTICE ECONOMIEI MONDIALE

Economia mondială și-a schimbat imaginea în fiecare etapă a dezvoltării sale. Cu toate acestea pot fi distinse unele trăsături caracteristice pentru întreaga evoluție a economiei mondiale și anume:

1. Celulele de bază ale economiei mondiale sunt, încă, economiile naționale.

2. Economia mondială este expresia unui sistem de interdependențe; dezvoltarea economiilor naționale determină adâncirea diviziunii mondiale a muncii care, la rândul ei generează inter-relațiile dintre economiile naționale, inter-relații aflate la baza unor subsisteme mondiale (comercial, valutar, financiar). Între aceste subsisteme există interdependențe cu implicații asupra agenților economici și asupra economiilor naționale.

3. În cadrul economiei mondiale, se remarcă o alternare a fazelor de expansiune cu cele de recesiune. Rezultanta pe termen lung este însă pozitivă, produsul mondial brut înregistrând creșteri. În consecință, zonele de prosperitate se extind, iar cele de sărăcie se restrâng. Totuși, învingerea sărăciei reprezintă marea provocare a sec. XXI.

4. Economia mondială este eterogenă. Între diferitele sale zone se mențin decalaje datorită dezvoltării inegale. Statele naționale diferă nu numai ca mărime și

potențial economic ci și ca nivel de dezvoltare. Există deosebiri și din punct de vedere al sistemului economic. Majoritatea statelor lumii au optat pentru sistemul capitalist, se mențin însă și câteva țări cu sistem comunist.

În concluzie, **economia mondială se caracterizează prin unitate în diversitate**. Interdependențele economiei mondiale au drept cadru general de mișcare producția și circulația mărfurilor, care devin atotcuprinzătoare. Pe piața mondială, toți agenții economici, fără excepție, trebuie să se supună unor **reguli comune: regulile cererii și ofertei, ale concurenței, ale prețurilor internaționale etc. Relațiile de piață reprezintă numitorul comun al acestor elemente atât de eterogene**.

Creșterea continuă și semnificativă a investițiilor externe de capital dă un impuls considerabil relațiilor de piață la scară mondială. În plus, prin transnaționalizarea vieții economice, aceste investiții contribuie direct la mărirea gradului de integrare a economiei mondiale. **Economia mondială, pe parcursul dezvoltării sale, de la economia internațională la cea globală, cunoaște grade crescânde de integrare.**

1.4. ECHILIBRUL ECONOMIEI MONDIALE

Într-o abordare sistemică, economia mondială presupune **o stare de echilibru**, de stabilitate, fără de care n-ar putea supraviețui. Echilibrul economiei mondiale se definește prin:

- **caracterul relativ** care se manifestă ca o tendință pe termen lung către realizarea unei concordanțe depline între diferitele elemente componente ale sistemului, ceea ce reprezintă o stare ideală, imposibil de atins.
- **caracterul de tendință** determinat de permanenta interferență între factori cu acțiune contrară.
- **caracterul dinamic** determinat de trecerea continuă de la o stare de echilibru la alta, superioară, ceea ce conferă întregului sistem o relativă stabilitate, în paralel cu evoluția elementelor componente.
- **caracterul de autoperfecționare**, fiecare nouă stare de echilibru reprezentând o **calitate superioară** în raport cu cea precedentă. Prin aceasta se asigură progresul atât la nivelul întregului sistem cât și la nivelul fiecărui element component în parte.

1.5. PERSPECTIVELE ECONOMIEI MONDIALE

Secolul XXI va modifica, în mare măsură, imaginea actuală a economiei mondiale, ca urmare a schimbărilor majore ce se vor produce atât în componentele sale fundamentale, statele-națiune, organizațiile integraționiste interstatale, societățile transnaționale, cât și în raporturile dintre ele.

În măsura în care integrarea economică interstatală va lua amploare, **tendința de regionalizare a economiei mondiale va deveni tot mai pregnantă.** În aceste condiții, importanța instituțiilor supranaționale, ca factori de decizie va crește semnificativ. Procesul de regionalizare se caracterizează prin apariția și dezvoltarea grupărilor regionale, precum și prin eliminarea barierelor și a diferențelor dintre piața internă și piața externă. Acest proces are influențe majore atât asupra firmelor orientate către export cât și asupra firmelor care activează în exclusivitate pe piața internă și care trebuie să facă față direct concurenței internaționale.

O altă tendință în evoluția schimbului reciproc de activități la nivel internațional, va fi **accentuarea globalizării economiei mondiale** reflectată prin adâncirea procesului de internaționalizare și dezvoltare a economiei mondiale ca un tot unitar, prin eliminarea într-o măsură tot mai mare a obstacolelor arbitrare din calea cooperării în producție, a comerțului internațional, a fluxurilor de capital, a circulației libere a forței de muncă. Globalizarea reprezintă un proces în plină evoluție. Limitele sale sunt limitele integrării economice la scară planetară.

Regionalizarea și globalizarea sunt procese economice fundamentale, care se completează reciproc. Regionalizarea trebuie privită ca o tranziție la globalism și nu ca o alternativă la acesta. Regionalizarea nu trebuie să fragmenteze sistemul economic mondial în blocuri, ci să creeze zone de complementaritate înglobate într-un sistem economic deschis. Regionalizarea contribuie, în ultimă instanță la globalizarea economiei mondiale.

CUVINTE CHEIE:

economie mondială, proprietate privată, diviziunea muncii, revoluție industrială, factori de producție, productivitatea muncii, diviziunea muncii la scară internațională, mondializare, investiții externe de capital, sistem de interdependențe, regionalizare, globalizare.

ÎNTREBĂRI DE AUTOCONTROL:

1. Care sunt stadiile mondializării activității economice? Enumerați și explicați trăsăturile caracteristice ale fiecărui stadiu în parte.
2. Care sunt trăsăturile caracteristice pentru întreaga evoluție a economiei mondiale?
3. Prin ce se caracterizează echilibrul economiei mondiale?
4. Care este raportul dintre procesul de globalizare și cel de regionalizare la nivelul economiei mondiale?

ETAPELE FORMĂRII ECONOMIEI MONDIALE

- **Marile descoperiri geografice, cuceririle coloniale au dus la includerea în circuitul economic a unor vaste regiuni de pe glob (sfârșitul sec. al XV^{lea} începutul sec. al XVI^{lea}).**
- **Apariția germenilor pieței mondiale (sec. al XVI^{lea}).**
- **Apariția manufacturilor. Olanda este țara care domină piața mondială în perioada manufacturieră (sec. al XVII^{lea}).**
- **Apariția mării industrii mașiniste ca rezultat al primei revoluții industriale (sfârșitul sec. al XVIII-începutul sec. al XIX^{lea}). Anglia, denumită “atelierul industrial al lumii” este țara care domină piața în perioada mașinistă.**
- **Formarea economiilor naționale care au oferit un cadru propice pentru generalizarea revoluției industriale și au imprimat un nou avânt factorilor de producție.**
- **Impulsionarea schimbului reciproc de activități la nivel internațional ca urmare a noii diviziuni a muncii.**
- **Preponderența investițiilor externe de capital și pe această bază integrarea la scară internațională a producției.**